FÂTIR

﴿٣٥﴾ سُورَةُ فَاطِرٍ

«Fâtır» veya «Melâike» sûresi denilen bu Sûre dahi mekkîdir.

Âyetleri - Son Medenî ve Şamî ta'dadında kırk altı, bâkısinde kırk beştir.

Kelimeleri - Yedi yüz yetmiş yedidir.

Harfleri - Üç bin yüz otuz.

Fasılası - ا٠ب٠ز٠د٠ن٠م٠ر harfleridir.

Bu Sûrei celîle, sûrei «Sebe'» de halkı cedidi inkâr eden kâfirlerin rağmine islâm ile yeni bir âlemin

yaradılmakta olduğunu tebşir ediyor gibidir ki ilk âyeti ile vechi tesmiyesi de anlaşılmaktadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِىٓ اَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ ؕ يَزِيدُ فِى الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۚ وَمَا يُمْسِكْ ۙ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهٖ ؕ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ ؕ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ ؕ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۖ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿

Sh:»3971

﴿٤﴾ وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ ؕ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٥﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۪ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿٦﴾ اِنَّ

الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا
مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ ۞٧ اَلَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ
وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ ۞

Meali Şerifi

Hamd Allaha, o Gökleri, Yeri yaratan ve Melâikeyi kılan fâtıra: kanadlı kanadlı elçiler, ikişer üçer dörder, halkte dilediği kadar ziyade eder, hakıkat Allah her şey'e kadirdir 1 Allah, insanlara rahmetinden her neyi açarsa onu tutacak, kısacak yoktur, her neyi de tutar kısarsa onu da ondan sonra salacak yoktur, öyle azîz, hakîm odur 2 Ey insanlar! Allahın üzerinizdeki ni'metini anın, Allahın gayrı bir hâlık mı var? Size Gökden ve Yerden rızık verir, başka tanrı yok ancak o, o halde nasıl çevirilirsiniz? 3 Ve eğer seni tekzib ediyorlarsa bundan evvel bir çok Resuller de tekzib olundu, bütün işler Allaha irca' olunur 4 Ey insanlar! Haberiniz olsun ki Allahın va'di muhakkak haktır, sakın o Dünya hayat sizi aldatmasın ve sakın o mağrur Şeytan sizi Allaha da

mağrurlandırmasın 5 Haberiniz olsun ki Şeytan size düşmandır, siz de onu düşman tutun, çünkü o etrafına toplanan hizbini ancak eshabı Saîrden olsunlar diye da'vet eder 6 Küfredenler, onlar için şiddetli bir azâb var, iyman edib salih ameller işliyenler, onlar için de bir mağrifet ve büyük bir ecir var 7

1. ﴿فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ﴾ Göklerin ve Yerin fâtıri - ya'ni bütün âlemi yokken yaradan fıtratını ibtida ibda' eden, yâhud yaran, ademden vücûde çıkaran ve yine yaracak, « اِذَا السَّمَآءُ انْفَطَرَتْ » ve « اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ » hukmünü icra edecek olan.

Sûrei «En'am» da dahi geçtiği üzere « فطر » esasen yarmak ma'nâsınadır. Ragıb uzunluğuna yarmak der, bundan bir misal sebketmeksizin ilk olarak yaratmak ma'nâsına mütaeref olmuştur. Bu ma'nâca fâtır, iycadı evvele nâzırdır. Ve mâzıy ma'nâsına olacağı için izafeti ma'neviyye olarak ma'rife olup lafzai celâleye sıfat olmuştur. Bu surette Âhırete, neş'eti saniyeye işareti, intikalî ve istidlâlî olmuş olur. Maamafih ba'zı müfessirînin dediği gibi yarmak ma'nâsından fâıl olması da melhuzdur. Bu surette biz bundan « اِذَا السَّمَآءُ انْفَطَرَتْ » mantukundaki infitarı da anlamak isteriz ki bunda icadı uhrevî dahi

tensıs olunmuş olur. Ancak yaradacak demek olan bu ma'nâ istikbale âid olduğu için fâtır, âmil olarak izafeti lafzıyye olacağından ta'rif iktisab etmez ve Allah ismine sıfat olamamak lâzım gelir. O halde iki ıhtimal kalır: birisi bedel yapılmak, birisi de « مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ » gibi istımrar ve sebat kasdolunarak mazıy ve istıkbale şamil olmaktır. En münasibi de budur. O halde hem icadı evveli ve hem icadı saniyi tazammun ederek ma'nâ işaret ettiğimiz gibi şu olur: Semavat ve Arzı yaran ve yaracak olan, Dünyayı yarattığı gibi Âhıreti de yaratan ﴿جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا﴾ ve Melekleri elçiler yapan - ya'ni kendisinden kullarının şuurlarına tebliğ vasıtaları, Peygamberlere vahiy, salihîne ilham, akıllara

Sh:»3973

fikri savab getiren vasıtalar, yâhud kudretinin âsârını halkına iysal edici vasıtalar kılan, öyle ki « أُولِيٓ أَجْنِحَةٍ مَّثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ » ikişer, üçer ve dörder müteaddid ecnihalı -

ECNİHA, cenahın cem'idir. Cenah da kanad demektir. Ma'ruf olan budur. Bir şey'in kanat ve kol gibi şu'belerine ve cihetlerine dahi ıtlak olunur. Melâikenin cenahlarının hakikati ve keyfiyyeti nasıl olduğunu

ise Allah bilir. Maamafih cihet ile te'vil edenler de olmuştur. İfadenin siyakından anlaşıldığına göre burada zikrolunan adedler ta'yin ve tahsıs için değil, çokluğu beyan içindir. Binaenaleyh dörtten yukarı yok demek değildir. Filhakıka Buharî, Müslim, Tirmizî « لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى » âyetinde İbni Mes'ud Hazretlerinden rivayet etmişlerdir ki Resulullah Cibrili altı yüz kanadla görmüştür. Tirmizînin Hazreti Aişeden rivayetine göre de Resuli ekrem sallallahüaleyhi vesellem Cibrili kendi suretinde ancak iki def'a görmüştür. Bir kerre Sidrei müntehanın yanında bir kerre de Ciyad içinde ki altı yüz kanadı vardı, ufku seddetmişti اهـ. Filvakı' dörtten ziyade olabileceğini de anlatmak için buyuruluyor ki ﴿يَزِيدُ فِى الْخَلْقِ مَايَشَآءُ﴾ halkta dilediği kadar ziyade eder - Binaenaleyh Melâikenin kanadlarını daha ziyade yapabileceği gibi, diğer mahlûklarında da dilediği ziyadeyi yapabilir. Meselâ güzel yüzler, güzel sesler, güzel saçlar, güzel hatlar, gözlerde melâhat, kamette letafet surette tenasüb, a'zâda tamamlık, kuvvette şiddet, akılda kesginlik, reiyde cezalet, kalbde şecaat, nefiste semahat, lisanda talâkat, tekellümde liyakat, işte beceriklilik ilh... Neler, ne kemaller, ne ziyadelikler yaratır. Binaenaleyh Allahın yaradışını mahdud suretlerle tahdide kalkışmamalıdır.

﴿اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ şübhesiz ki Allah, her şey'e

kadirdir. Onun için 2. ﴿مَا﴾ - şartıyye ﴿يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ﴾ Allah, insanlara rahmetinden her neyi açarsa - rahmeti hazînesinden her hangi bir rahmeti, maddî veya ma'nevî her hangi lûtf-ü ni'meti açar salıverirse ﴿فَلَا مُمْسِكَ لَهَا﴾ artık onu, o rahmeti başka tutacak yoktur. - Yağar da yağar, feyzı ilâhî coşar da coşar. ﴿وَمَا يُمْسِكْ﴾ her neyi de tutarsa ﴿فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ﴾ onu da ondan başka salacak yoktur. ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ve o öyle azîz öyle hakîmdir. - Azîz, irâdesine kudretine karşı gelinmek ihtimali yok, hiç bir kayd-ü şartın te'siri altında bulunmıyan, hiç bir kanun ile mukayyed olmıyan, istediği harikayı yapan galibi gayri mağlûbdur. Bununla beraber hakîmdir de ızzet ile fâıl olduğu gibi hikmet ile de fâıldir. Sun'undan hikmetler, kanunlar çıkar, bu sâyede ılimler fenler edinilerek esbabına teşebbüsle ni'metlerine irilir. Izzeti hududuna yanaşılmaz, ya'ni hikmeti âsârından sa'y-ü kesb ile istifade edilir. Izzet ve rahmetiyle Peygamber, kitab gönderir, hikmetiyle din ve ılim öğretir. 3. ﴿يَا اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ﴾ ey insanlar: bütün insanlar! Allahın üzerinizdeki ni'metini düşünün - düşünün ki sizi ızzet ve hikmetinden müstefid etmek üzere mazheri emanet olan insan yaratmış ﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ﴾ Allahın gayrı bir

hâlık mı var? - Ne için siz onun ni'metini düşünmeyip, Allah için çalışmayıp da başkalarına kul olacaksınız

﴿يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ﴾ o size Gökten ve Yerden rızk veriyor - eğer o,

vermezse diğer vasıtaların hepsi hukümsüz kalır, çünkü şimdi geçtiği üzere onun imsâk ettiğini

başkasına

Sh:»3975

koyuveremez ﴿لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ﴾ ondan başka kulluk edilecek Tanrı yok

﴿فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ﴾ o halde siz nasıl çevrilirsiniz - nasıl olur da ona şirk koşar, başkalarına

tapasınız? 4. ﴿وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ﴾

- Bu âyet Peygambere tesliyettir. 5. ﴿اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ﴾ Allahın va'dı muhakkak haktır.

- Âhıret gelecek, o mücazat ve mükâfat her halde olacaktır. O halde

﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا﴾ sakın Dünya hayat sizi mağrur etmesin, aldatmasın -

bu gün keyfimize bakalım da yarın ne olursa olsun demeyin. Dünyaya dalıp da uhrevî vazifelerinizi

unutmayın, Dünya için Âhıretinizi fedâ etmeyin, çünkü gençlik uçup ihtiyarlık çöktüğü gibi Dünya her ne

olsa bir ru'ya gibi gelir geçer, Âhıret, ebedî olmak üzere gelir çatar

﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ﴾ ve sakın o çok aldatıcı mağrur Şeytan sizi Allah ile de aldatmasın, Allaha da mağrur etmesin - ya'ni Allah kerîmdir, Allah gafûr, rahîmdir, Allah her şey'e vekîldir diyerek günahlara, atâletlere, sefahetlere sevk etmesin, vazifelerinizi sui isti'mal ettirmesin. Filvaki' Allah öyledir. Fakat öyledir diye mağrurlanmak, Allah saygısını duymamak ızzet-ü celâlini hisaba almamak, Allahın ıkabını tanımamak gibi bir cinayet ve aynı zamanda Allahın iyman ile çalışan sâlih kullarına mev'ud olan ni'metlerinden mahrumiyyettir. Çünkü küfür ve küfrân edenlere şiddetli azâb, iyman ile sâlih amellere çalışanlara mağrifet ve büyük ecir vardır. Bunu mukayese ile takrir için buyuruluyor ki:

﴿٨﴾ اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوٓءُ عَمَلِهٖ فَرَاٰهُ حَسَنًا فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَآءُ وَيَهْدِى مَنْ يَشَآءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾

Sh:»3976

﴿٩﴾ وَاللّٰهُ الَّذِى اَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلٰى

بَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذٰلِكَ النُّشُورُ ﴿١٠﴾
مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ
الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ اُولٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١١﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ
تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا
تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ اِلَّا فِى
كِتَابٍ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿١٢﴾ وَمَا يَسْتَوِى الْبَحْرَانِ
هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَآئِغٌ شَرَابُهُ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ
تَاْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ
فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴿﴾

Sh:»3977

﴿١٣﴾ يُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِى الَّيْلِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِاَجَلٍ مُسَمًّى ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ
الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ﴿١٤﴾

اِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَآءَكُمْۚ وَلَوْ سَمِعُوا مَااسْتَجَابُوا لَكُمْۜ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْۜ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ۞

Meali Şerifi

Ya artık o kimse de mi ki? Kötü ameli kendisine allanmış pullanmış da onu güzel görmüş, şübhe yok ki Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini doğru yola çıkarır, o halde nefsin onlara karşı hasletlerle geçmesin, çünkü Allah onların bütün san'atlerini bilir 8 Allah odur ki rüzgârları göndermiştir, derken bir bulut kaldırır, derken onu ölmüş bir beldeye sevk etmişizdir, derken onunla Arza ölümünden sonra hayat vermekteyizdir, işte nüşur böyledir 9 Her kim ızzet istiyorsa bilsin ki ızzet tamamiyle Allahındır, ona hoş kelimeler yükselir onu da ameli sâlih yükseltir, kötülükler kuranlara gelince onlara şiddetli bir azâb vardır, ve onların tuzakları hep tarmar olur 10 Hem Allah sizi bir topraktan, sonra bir nufteden yarattı, sonra sizi çiftler kıldı, onun ılmine ıktiran etmeksizin ne bir dişi hâmil olur ne de vaz'eder, bir yaşatılana çok ömür verilmek de, ömründen eksiltmek de behemehal bir kitabda yazılıdır, şübhe yok ki o Allaha göre kolaydır 11 Hem iki deniz müsavi olmuyor, şu tatlı, hararet keser, içerken kayar, şu da tuzlu, yakar kavurur bununla beraber her

birinden

Sh:»3978

bir taze et yersiniz ve bir ziynet çıkarır giyinirsiniz, gemileri de görürsün onda yarar yarar giderler, fadlından nasîb arayasınız diye ve gerek ki şükredesiniz 12 Geceyi gündüze sokuyor, Şems-ü Kameri ram etmiş her biri (müsemmâ bir ecele) mukadder bir gayeye akıp gidiyor, işte bu gördüklerinizi yapan Allah, rabbınız, mülk onun, ondan beride çağırdıklarınız bir kıtmîr idare edemezler 13 Kendilerine duâ ederseniz duânızı işitmezler, işitseler bile size cevabını veremezler, Kıyamet günü de şirkinize küfrederler, sana bir habîr gibi haber veren olmaz 14

8. ﴿اَفَمَنْ﴾ ya artık o kimse de mi ki - « فـا » aşağı yukarıya tefrı', « همزه » de bu tefrıı inkâr içindir, haber mahfuztur. Ya'ni iyman edip sâlih ameller yapan kimselere mağrifet ve büyük bir ecir var diye onun zıddı olan o mağrur kimse de mi onun gibi olacak ki ﴿زُيِّنَ لَهُ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ﴾ kendisine kötü ameli tezyin edilmiş, hırsı şehvetle allanmış pullanmış cazibeli, hem zevkına, hem menfeatine uygun sonu iyi gelecek bir amel gibi hoş gösterilmiş ﴿فَرَاٰهُ حَسَنًاۚ﴾ de onu güzel görmüş - vehm-ü

hevası aklına galebe etmiş, şehevatının humarı gönlünü gözünü bürümüş.

استقى حتى ترانى حسنا عندى القبيح

öyle içerim ki nihâyet beni görürsün: çirkin ındimde güzel diyen bedmest gibi tersi dönmüş, bâtılı hak, kötüyü iyi, fenalığı güzel görür olmuştur. İşte Dünya hayata mağrur olan bu hâle geleceği gibi Allah gafûr diye masıyete ısrar eden mağrurlar da bu hâle gelir. Bir insan böyle kötüyü iyi görecek kadar da şaşgın ve vicdansız nasıl olur diye hayret etme ﴿فَاِنَّ اللّٰهَ﴾ çünkü Allah ﴿يُضِلُّ مَنْ يَشَآءُ وَيَهْدِى مَنْ يَشَآءُ﴾ dilediğini şaşırtır, dilediğini de yola yatırır.

-

Sh:»3979

Peygamberlerine ve onlara uyanlara hidayet verdiği gibi Şeytanlara ve onlara uyanlara da delâlet verir.

﴿فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ﴾ onun için nefsin onlara hasretlerle

teessüflerle geçmesin - üzülme de vazifene bak ﴿اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾

Allah onların ne san'atler yaptıklarını ve yapacaklarını da bilir - ya'ni onları ibtida öyle şaşırtması, hikmetsiz ve sırf cebrî olmadığı gibi sonunda da yaptıklarını yanlarına bırakacak değildir. - Şübhe yok ki kötüyü iyi gören akıbetinde iyilik görecek değildir. Elbette onlar ameli sâlih yapan mü'minler gibi mağrifet ve ecre nâil olacak değiller, bir gün gelip belâlarını bulacaklardır. Ya o nasıl ve ne zaman olacak denilirse bunun bir inkılâb ve nüşur ile olacağı anlatılmak üzere buyuruluyor ki 9.

﴿وَاللّٰهُ الَّذِى اَرْسَلَ الرِّيَاحَ﴾ ilâ - ﴿كَذٰلِكَ النُّشُورُ﴾ işte nüşur da böyledir. - Böyle bir inkılâb ile durgun hevaları harekete getirerek Semâya yükselecek bulutlar gibi kabiliyyetli anasırı feveran ettirerek faideli rüzgârlara benzer ilâhî bir cereyanın sevk-u idaresiyle bir ölü beldeye nasıl bir hayat veriliyorsa hisab için ölülerin dirilmesi demek olan nüşur, ya'ni ba's ba'delmevt de işte öyle bir kıyam ve kıyamet iledir. (Nüşur kelimesi için Sûrei Furkana bak).

10. ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ﴾ Her kim ızzet istiyorsa - zillet ve hakaretten kurtulup şerefli, haysiyyetli, kuvvetli olmak arzu ediyorsa ﴿فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾ bilsin ki ızzet temamiyle Allahındır. - Dünyada da Allahındır, Âhırette de Allahındır. - Binaenaleyh ızzet istiyen şuna buna tapmakla kendisini zelîl etmemeli, hepsini geçip Allaha yükselmelidir. Fakat

﴿اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ﴾ ona hoş kelimeler yükselir.

Sh:»3980

KELİMİ TAYYİB, başta kelimei tevhid: « لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » olmak üzere tesbih, tahmid, tekbir, duâ, istiğfar ve ezkâr gibi hoş kelimelerin hepsine şâmildir. Ve bunların Arşı ilâhîye yükselip de « اِنَّ كِتَابَ الْاَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ » buyurulduğu üzere makbul ameller defterine yazılması ancak bunları tehakkuk ve tasdık ettirecek sâlih amellere ıktıran ile olur. Hazreti Peygamber sallâllahü aleyhi vesellemden varid olduğu üzere « سَبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ » kelimi tayyibdir. Bir kul bunu dediği vakıt Melek onunla Semaya çıkar, onu vechi Rahmana arz eder, fakat ameli sâlih olmazsa kabul olunmaz. Yine hadîste varid olmuştur ki: Allah tealâ bir kavli amelsiz kabul buyurmaz ve kavli de ameli de niyyetsiz kabul buyurmaz, kavli, ameli, niyyeti de ancak sünnete isabet ile kabul buyurur. Hâsılı ızzete nâil olmak kavlî ve fi'lî güzel taat ile olur. Yoksa gurur ve atalet, şeytanet ve seyyiat ile değil, çünkü ﴿وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ﴾ seyyiat, tûrlü türlü kötülüklere tedbir alan, şeytanet ve entrika ile uğraşanlara veya müraîlik yapanlara gelince ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ اُولٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ﴾ dur. - Kureyşin

dârünnedvede Peygambere yapmak istedikleri mekirler gibi bozuk çıkar, başlarına geçer.

Allahın ızzeti ve ba's-ü nüşurun sıhhati diğer âyetle de tavzıh olunarak buyuruluyor ki:

11. ﴿وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ الخ﴾ - Bu öyle bir hakıkattir ki maymundan yaratıldıklarını iddia edenler bile daha evvel topraktan, sonra da bir nutfeden geldiklerini inkâr edemezler. Silsilei istidlâlde bir halka daha i'tiraf etmiş olur. Bütün bunlar Allah tealânın tabiatler üzerindeki ızzet ve hâkimiyyetini gösterir. Netekim ﴿ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا﴾ sonra sizi çiftler yaptı - o nutfeden sâde erkek değil, dişiler de yaptı ve izdivac kanununu vaz'eyledi, hem bunları

Sh:»3981

yapıp da bırakıvermedi ﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ﴾ her hangi bir dişinin hamli ve vaz'ı hamli hep onun ılmiyledir. - Binaenaleyh gizli günah yapmak istiyenler de bilmelidirler ki Allah yaptıklarını bilir ﴿وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ﴾ ve ne yaşatılana çok ömür verilmesi ﴿وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖٓ﴾ ne de ömründen eksiltilmesi - ya'ni doğmadan ölmesi

veya az yaşaması veya yaşadıkça ömrünün tükenmesi - olmaz ki ﴿اِلَّا فِى كِتَابٍ﴾ her halde bir kitabda yazılı olmasın - ya'ni hiç birisi gelişi güzel bir tesadüf ile değil, her biri behemehal ılmi ilâhîde mukadder ve levhı mahfuzda yazılmış olarak vakı' olur. Bu kadar cüz'iyyat nasıl ma'lûm olabilir diye istib'ad de etmemelidir. ﴿اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ﴾ çünkü o, Allaha göre kolaydır, onun için ona göre ba's de kolaydır. 12. ﴿وَمَا يَسْتَوِى الْبَحْرَانِ﴾ bu da tabiatin hâkim olmadığını isbat eder. - Burada mü'min ile kâfirin veya dâri islâm ile dâri küfrün de temsil tarikıle farkına bir işaret vardır. Biri tatlı biri acıdır. ﴿لَحْمًا طَرِيًّا﴾ taze et -evet, acı denizde tatlı balık oluyor, acı sularda da. Demek ki muhîtin tabiati fevkında hâlikın te'siri böyle de görülüp duruyor ﴿وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا﴾ giyineceğiniz bir hılye, bir ziynet de çıkarıyorsunuz - inci mercan gibi takılan ziynetler. Lâkin bunların tatlı sulardan çıkarıldığı ma'lûm olmadığına göre « من كل » kaydine raptı, cayi nazar olmuştur. 13. ﴿يُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ﴾ bu da ızzeti ilâhiyyenin zaman üzerinde dahi hâkim olduğunu ve bütün inkılâbatın onun hukmiyle cereyan ettiğini gösterir.

Hulâsa

﴿ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۖ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ۖ﴾

KITMÎR, esasen hurma ile çekirdeğinin arasındaki ince zar veya çekirdeğin arkasındaki ince pürüz demek olup sonra hakîr ve küçük olan şeyler de mesel olmuştur. Netekim lisanımızda «Nıkır Kıtmır» diye ma'ruftur. 14. ﴿وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ۚ﴾ Sana bir habîr gibi, ya'ni habîr olan Allah gibi haber veren olmaz, Allahdan başkası Peygamberlik veremez.

﴿١٥﴾ يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ اِلَى اللّٰهِ ۚ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِىُّ الْحَمِيدُ ﴿١٦﴾ اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٧﴾ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٨﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ۭ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَايُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَاقُرْبٰى ۭ اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۭ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ ۭ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَمَا يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ۙ ﴿٢٠﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ

وَلَا النُّورُ﴿﴾

Sh:»3983

﴿٢١﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢٢﴾ وَمَا يَسْتَوِى الْاَحْيَآءُ
وَلَاالْاَمْوَاتُ اِنَّ اللّٰهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَآءُ وَمَآ اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِى
الْقُبُورِ ﴿٢٣﴾ اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٥﴾ وَاِنْ
يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ اَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا
فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴿﴾

Meali Şerifi

Ey insanlar! sizsiniz hep Allaha muhtac fukara, Allah ise zengin o, hamd ile öğülecek veliyye ni'met o 15

Dilerse sizi giderir ve yeni bir halk getirir ve Allaha göre bu zor bir şey değildir 16 Hem günah çeken bir

nefis, başkasının günahını çekmiyecek, yükü ağır basan onun yükletilmesine çağırsa da ondan bir şey yüklenilmiyecek, isterse bir yakını olsun, fakat sen ancak o kimseleri sakındırırsın ki gaybde rablarının haşyetini duyarlar, namazı dürüst kılarlar, temizlenen de sırf kendisi için temizlenir, nihayet gidiş Allahadır 17 Ne kör ile gören, müsavi olur 18 Ne zulümat ile nûr 19 Ne de zıll ile harûr 20 Ölüler de müsavi olmaz diriler de, gerçi Allah her dilediğine işittirirse de sen kabirlerdekine işittirecek değilsin 21 Sen sade bir nezîrsin 22 Muhakkak ki seni hakk ile hem

Sh:»3984

bir beşîr hem bir nezîr gönderdik, hiç bir ümmet de yoktur ki içlerinde bir nezîr geçmiş olmasın 23 Seni tekzib ediyorlarsa bunlardan evvelkiler de tekzib etmişlerdi, onlara Peygamberleri beyyinelerle, suhuflarla ve nurlu kitab ile gelmişlerdi 24 Sonra ben o küfredenleri tuttum alıverdim, o vakıt inkârım nasıl oldu? 25

15. ﴿اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ اِلَى اللّٰهِ﴾ Sizsiniz Allaha muhtac fukara « اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ » cümlesinde müsnedin ta'rifi kasr ifade eder. Ya'ni din ve ıbadet Allahın ihtiyacı değil, insanların ihtiyacıdır. Hem mahlûkat içinde Allaha ihtiyacı en çok fukara, sâde insanlardır. İnsan « خُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا » mantukunca zaıyf olarak yaradılmış olmakla hangi mertebede olursa

olsun hiç bir zaman Allaha ihtiyacdan kurtulamıyacağı gibi emaneti hâmil olan insan ruhunun duyduğu ihtiyac o kadar çoktur ki onun yanında sair mahlûkata fakîr bile denmez. İnsanın bu ihtiyacını tatmin etmek için de Allahdan başka ma'bud bulunmaz. Başkaları bir kıtmîre bile malîk değil ﴿وَاللّٰهُ﴾ Allah ise ﴿هُوَ الْغَنِىُّ﴾ ganiyy o - hiç bir ihtiyacı olmıyan ve her şeyden müstağni, tam ma'nâsiyle zengin ganiyy o, yalnız odur. O sizin ıbadetinize muhtac olmadığı gibi bütün ıhtiyaclarınızı tatmin edebilecek kudrete de mâliktir öyle amma bakalım korur gözetir mi dersiniz? Hem ﴿الْحَمِيدُ﴾ hamîd o - hamd-ü şükr ile kendisine ta'zîm ve ıbadet olunacak veliyyi ni'met de ancak odur. Hakıkatte ondan başka mün'ım, ondan başka şayanı hamd-ü ta'zîm yoktur. Onun için dilediklerinizi verirse ancak o verir, hem o, kendisine hamd ettirmesini bilir. O öyle ganiy, hamîddir ki 16.

﴿اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ dilerse sizi giderir de yep yeni bir halk getirir. - Hamdetmek istemiyen siz nankörleri def' eder de yerinize hiç bilmediğiniz

Sh:»3985

başka bir kavm, hamdedecek bir Devlet getirir, yâhud Yer yüzünde bütün insanları ifna eder, siler süpürür

de hiç görülmedik bam başka bir yeni mahlûk, tanımadığınız bir âlem yaratır 17.

﴿وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ﴾ ve Allaha göre bu: olmaz bir şey de değildir. - Çünkü « اِنَّمَآ اَمْرُهٗٓ اِذَآ اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَقُولَ لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ » bununla beraber Allah tealânın adaleti ıhtar olunarak buyuruluyor ki 18.

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى﴾ hem vizir çeken bir nefis diğerinin vizrini çekmez.

-

VİZR, ağırlık, ağır yük, ağır günâh, vebâl demektir. Burada günâhın cezasının ağırlığı demektir. Herkes kendi günâhından mes'ul olur. Kendi günâhının cezasını çeker, netekim «her koyun kendi bacağından asılır» deriz. Zalimlerin, cebâbirenin yaptığı gibi birinin günâhı diğerine yükletilmez, Ankebut Sûresinde « وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ اَثْقَالِهِمْ » buyurulmuş olması da buna münafi değildir. Çünkü o hem dall hem mudıll olanlar hakkındadır. Başkasını da sapıtmağa çalışanlar hem dalâletlerinin, hem ıdlâllerinin vizrini çekerler ki ikisi de kendi vizirleridir. Netekim « مَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَلَهُ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا » her kim bir kötü âdet çıkarırsa ona hem onun vizri hem de onu işliyenlerin vizri vardır.» Hadîsi de böyledir. Ya'ni diğer işliyenler çekmiyecek demek değil, o onların hepsi kadar da fazla çekecek demektir. Demek ki birisi şunu şöyle yap

da günâhı varsa benim boynuma olsun diye kefalet ederek diğerini bir günâha sokarsa o boynuna aldığı günahı çekmiyecek değildir. Ancak sevkettiği kimseyi kurtarmış olmıyacak, onun çekeceğini çekmiyecek, birisi aldandığının cezasını çekecek, birisi aldattığının cezasını çekecektir. Şu « مُثْقَلَةٌ » ta'birinde bunlara bir işaret de var gibidir ﴿وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا﴾ yükü ağır basan, çok ağır yük altında bulunan günahkâr bir nefis, yükünün başkası tarafından alınıp yüklenilivermesine çağırsa, yalvarsa da

Sh:»3986

﴿لَايُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ﴾ ondan hiç bir şey yüklenilmez. - Riza ve ıhtiyar ile de yüklenilmez, cebren de yüklenilmez. Çünkü o Kıyamet günü « لَاتَجْزِى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ » günüdür. Lâ bey'un fihi velâhılâldir. ﴿وَلَوْ كَانَ ذَاقُرْبٰى﴾ gerekse bir yakını olsun - ya'ni çağıran veya çağırılan bir yakını bile olsa yine yüklenilmez o halde Allahın emaneti gibi Göklerin ve Yerin çekemediği ağır bir yükü yüklemiş olan insan bir de o emanete hıyanet ederek ve şunu bunu ıdlâl eyliyerek sen yap da günâhı benim boynuma olsun demek gibi başkalarının vizrini de boynuna

almağa kalkışmamalı, diğer bir takımı da öylelere uyup günâhı varsa filânın boynuna diye kendini nâre yakmamalıdır. ﴿اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ﴾ fakat ya Muhammed, sen bu inzarı ancak şol kimselere duyurur, ancak öyle kimseleri sakındırırsın ki ﴿يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ﴾ rablarına gaybde, ya'ni henüz huzuruna varmadan gıyabda haşyet beslerler, Allah korkusu, Allah saygısını duyar ﴿وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ﴾ da namazı dürüst kılırlar - « يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ » mısdakınca rablarının huzurunda likasına ereceklerine kani' olarak kılarlar. Ve bu suretle maddeten ve ma'nen temizlenirler. ﴿وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ﴾ temizlenen de ancak kendisi için temizlenir, fevzlanır. Bu işte vizir çekmenin tam zıddıdır. Ya'ni insanlar bu ikiden hali değildir. Ya vizir çekecekler veya vizirden temizleneceklerdir. Vizir çekenler başkasının vizrini çekmiyeceği gibi, nefislerini iymanı kâmil ve ahlâkı fadıla ve a'mali sâliha ile temizliyenler de sırf kendi menfaatlerine olarak temizlenmiş olurlar ﴿وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ﴾ öyle ya akıbet gidiş Allahadır. - Herkes ona göre mükâfat veya

mücazatını alacaktır. 19. ﴿وَمَا يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ﴾ - bu cümle de mü'min

ile kâfirin temsilî olmak üzere yukarı ki « وَمَا يَسْتَوِى الْبَحْرَانِۖ » üzerine ma'tuf denilmiş ise de « اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ » hukmünün tavzıhı siyakında istinaf olması bizce daha muvafıktır.

23. ﴿اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيرٌ﴾ sen ancak bir nezîrsin - bir habercisin, müseytır musallat değilsin, ya'ni, kasır, beşîr olmaktan ıhtiraz için değil, fi'len azâb me'muru olmaktan ıhtiraz içindir. Netekim buna tenbih için 24. ﴿اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًاۚ﴾ buyurulmuştur. ﴿وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ ve hiç bir ümmet yoktur bir nezîr geçmiş olmasın - şu halde Arabda da geçmiştir. Sûrei Kasasda beyan olunduğu üzere Tevrattan evvel kurunıûlâda geçmiştir, fakat kurûnıvustâda, ya'ni, Mûsâdan bı'seti seniyyeye kadar geçmedi.

﴿٢٧﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا بِهٖ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهَاۚ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٨﴾ وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَآبِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ كَذٰلِكَۗ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُاۗ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٩﴾ اِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ وَاَقَامُوا

الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ ﴿﴾

Sh:»3988

﴿٣٠﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ اُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهٖ اِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣١﴾ وَالَّذِى اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهٖ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِاِذْنِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٣﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٥﴾ اَلَّذِى اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٦﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذٰلِكَ

نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ ﴿

Sh:»3989

﴿٣٧﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿

Meali Şerifi

Görmedin mi Allah yukardan bir su indirdi de onunla bir çok meyveler çıkardık: renkleri başka başka, dağlardan da yollar var, beyazlı kırmızılı, renkleri muhtelif, hem de kuzgûnî siyahlar 27 İnsanlardan: hayvanlardan, davarlardan da kezâlik türlü renklileri var, ancak Allah saygısını kullarından bilenler duyar, haberiniz olsun ki Allah azîz bir gafûrdur 28 O Allahın kitabını okur, ardınca gider olanlar ve namazı kılıp kendilerine merzuk kıldığımız şeylerden gizli ve açık infak etmekte bulunanlar her halde öyle bir ticaret umarlar ki hiç batmak ihtimali yoktur 29 Çünkü Allah ecirlerini kendilerine temamen ödedikten başka

fadlından onlara ziyadesini verecektir, çünkü o hem gafûr hem şekûrdur 30 Kitablar içinde o sana vahyeylediğimiz kitab da önündekileri musaddık olmak üzere hak, ancak odur, her halde Allah, kullarına habîr bir basîr bulunuyor 31 Sonra biz o kitabı kullarımızdan süzdüklerimize mîras kıldık, onlardan da nefislerine zulmeden var, muktesıd: orta giden var, Allahın izniyle hayırlarda ileri geçenler var, işte büyük fadıl o 32 Adin Cennetleri: ona girecekler, orada ipektir 33 Ve şöyle demektedirler: "hamd olsun Allaha, bizden o huznü giderdi, hakıkaten rabbımız çok gafûr, şekûr 34

Sh:»3990

Fadlında bizi durulacak yurda kondurdu, burada bize yorgunluk gelmiyecek, burada bize usanç gelmiyecek" 35 Küfredenlere gelince: onlara Cehennem ateşi var: huküm verilmez ki ölsünler, kendilerinden biraz azâbı da hafifletilmez, işte her nankörü böyle cezalandırırız 36 Ve onlar orada şöyle feryad ederler: "ya rabbenâ, bizleri çıkar, yapa geldiklerimiz gayri yarar bir amel yapalım" ya size düşünecek olanın düşüneceği kadar ömür vermedik mi ki, hem size Peygamber de geldi, o halde tadın, çünkü zalimleri kurtaracak yoktur 37

27. ﴿اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً﴾ - Burada yine Allah tealânın tabiat üzerinde tasarruf ve rübubiyyetini gösteren ve onu bir su gibi sebebi vahid altında muhtelif havass ve isti'dad ile muhtelif mezahirde muhtelif ecnas ve envaa ayıran iradesinin bir âyeti demek olan ıstıfa kanununun açık ve mühim bir ıhtar ve tatbikı vardır. ﴿فَاَخْرَجْنَا بِهٖ﴾ - gıyabdan tekellüme iltifattır. Ya'ni indirdik de obir su ile şunları çıkardık: ﴿ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهَا﴾ renkleri muhtelif olmak üzere bir çok semereler, meyveler, mahsuller - demek ki onları çıkaran suyun tabiati değil, Allahın iradesidir ve semerelerin ıhtilâf ve tenevvüu hâlikın muradıdır. Ma'lûm ki muhtelif olan meyvelerin yalnız renkleri değil, daha bir çok havass ve tabiatleri de muhteliftir. Ancak renkleri pek zâhir olduğu için onların zikriyle diğerlerinden iktifa olunmuştur. Hem bu yalnız nebatta değil ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ﴾ dağlardan da cüddeler, yol yol alacalar var -

CÜDED, « جيمك » zammiyle « جده » nin cem'idir. Cüdde, bir rengi diğer renkten ayıran yol gibi hattı fâsıl, netekim « جيمك » fethiyle cedde dahi cadde demektir. ﴿وَغَرَابِيبُ سُودٌ﴾ ve kap kara, ya'ni koyu kuzgûnî siyah -

GARÂBÎB, « غينك » kesriyle « غربيب » in cem'ıdir. Gırbîb, siyahın şiddetlisi demektir ki te'kiden mübelagası için kullanılır. İşte dağların taşlarında ve topraklarında böyle yol yol muhtelif alacalarda sâde bir tesadüf eserinden ıbaret değil, hâlıkın bir tahsıys ve tasfiyesidir. 28.

﴿وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَآبِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ كَذٰلِكَ﴾

insanlardan, hayvanlardan davarlardan da kezalik muhtelif renklileri vardır. - Bunlar da öyle surî ve ma'nevî mazhariyyetlere ayrılarak seçilmişlerdir. Öyle ki insanlar içinde ılmi olanlar, olmıyanlar vardır.

﴿اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا﴾ fakat Allah haşyetini, Allah korkusunu, Allah saygısını kulları içinden ancak ulemâ duyar - ancak Allahı bilenler o saygıyı hıssederler. Ya'ni « اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ » buyurulduğu üzere Allah saygısını müstemirren duyup da Peygamberin inzarından müstefid olacak ve binaenaleyh temizlenip korunacak olanlar Allahı celâl-ü cemaliyle sıfatı kemaliyle bilen ehli ılimdir. Çünkü bir şey hakkında saygı onun şanına olan bilgi ve bilginin derecesiyle mütenasib olur. Bir kulun da Allaha dair ılmi ne kadar kemalli ise hasyeti de o nisbette kâmil olur. Onun için Resulullah « اَنَا اَخْشَاكُمْ لِلّٰهِ وَاَتْقَاكُمْ » demiştir. Niçin Allahı bilmek haşyete sebeb oluyor. ﴿اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾ çünkü Allah

bir azîz gafûrdur - yalnız bir gafûr değil, azîz bir gafûrdur. Sâde bir gafûr olsa idi, onu bilmek belki nazlanmağa, mağrur olmağa, hiç korkusuz ümid bağlanmağa sebeb olabilirdi. Fakat Allah yalnız gafûr rahîm değil, azîz, hiç bir sebebe mağlûb olmıyan, hiç bir kanun altına alınmak ihtimali bulunmıyan, dilediğini dilediği anda kahr-ü tedmir eden çok kuvvetli, çok azametli galib kahhar bir gafûrdur. Mağrifeti çok olduğu gibi ıkabı, intikamı da çok şiddetlidir. Onun için Allahı bilmiyenler her haltı ederler. Onu bir kul ne kadar iyi bilirse o kadar

Sh:»3992

çok saygılı o kadar çok ıhtiramlı olur. Bununla beraber ulemânın saygısı, haşyeti, korkusu ne kadar yüksek olursa ümidi de o nisbette çok olacağı unutulmamalıdır. Çünkü 29. ﴿اِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ الخ﴾ ya'ni Allahın kitabını vird ederek okuyup içindekini ta'kıb eder olanlar ﴿وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ﴾ ve onlarla beraber namazı dürüst kılıp ﴿وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ kendilerine merzuk kıldığımız şeylerden gizli ve açık nasıl ıktiza ederse öyle infak edenlere, ya'ni Allahın kitabındaki ahkâmın icrası için masraf yapıp zekât ve sadaka verenler ﴿يَرْجُونَ تِجَارَةً﴾ öyle bir ticaret ümid ederler ki ﴿لَنْ تَبُورَ﴾ asla batmak, iflâs etmek ihtimali yoktur 30.

tamamiyle ödeyecek, hem de fadlından artırıp ziyadesini verecektir. ﴿اِنَّهُ﴾ çünkü o - Allah ﴿غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ hem gafûr, hem şekûrdur. - Onun ızzetini saydıklarından dolayı mağrifetiyle günâhlarını bağışlar, hidmetlerinin fazlasıyle takdir edip saıylerini çok meşkûr kılar. Çünkü ızzet, küfr-ü küfrana karşı kahrı ıktiza ettiği gibi hidmet ve şükrana karşı da in'am ve ikramı ıktiza eyler. Şu halde Allaha en çok haşyeti olan ulemâ olunca Allahın kulları içinde en çok tekrim buyurduğu da ulemâ olmuş olur. Bu haysiyyetledir ki « رُتْبَةُ الْعِلْمِ اَعْلَى الرُّتَبِ » dir. Ilmin bu ehemmiyyeti de yalnız nazarî haysiyyetiyle değil, amelî haysiyetiyyledir. Zira yukarıda « وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ» buyurulduğu gibi burada da haşyet ve meşkûriyyetin bu haysiyyete ibtinası gösterilmektedir. Şimdi de ıstıfayi ilâhîde kitabların en güzîdesi Kur'an, ılmini vahyi haktan alan Peygamberler içinde de en güzîde Muhammed Mustafa,

Sh:»3993

ümmetlerin içinde en güzîdesi ümmeti Muhammed, onlar içinde de en güzîdesi hamelei Kur'an olan ulemâ olduğu ıhtar olunmak üzere buyuruluyor ki 31. ﴿وَالَّذِى اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ kitablar içinde sana vahy ile

gönderdiğimiz kitab işte ﴿هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ önündekileri musaddık ve mümeyyiz olmak üzere hakk olan da ancak odur. Diğerlerinde onun tasdıkına ıktiran etmiyen noktalar ma'mulünbih olamaz. ﴿اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ şübhe yok ki Allah, kullarına her halde habîr, basîrdir. - Bâtın ve zâhirleriyle bütün hususıyyetlerini muhîttır. Onun için seni lâyık görmese idi bunu sana vahyetmez, seni böyle hatemül'enbiya Muhammed Mustafa kılmazdı 32.

﴿ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتَابَ﴾ sonra o kitabı ya'ni Kur'anı ﴿الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا﴾ kullarımızdan ıstıfa eylediğimiz güzîdelere mîras kıldık - ya'ni senden sonra ona ümmetin olan kullarımız içinden seçip beğendiğimiz süzme kulları ona vâris kıldık, bu suretle ümmeti Muhammed ve en müterakkı en süzme ümmet olduğu gibi onlar içinde de en güzîdeleri hamelei Kur'an olarak Peygambere vâris olan ulemâdır.

﴿فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهٖ﴾ Ki onlar içinden de kimisi nefsine zalim - kitaba vâris olduğu halde gereği gibi tilâvet ile amel etmiyecek ﴿وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ﴾ kimi de muktesıd, orta - gâh amel ediyor gâh etmiyor ﴿وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِاِذْنِ اللّٰهِ﴾ kimisi de Allahın izniyle hayırlarda ileri gider. - Hayırlar da öne geçer, imam pîşüva olur ki işte asıl vârisi Peygamberî olan «

«وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَ فِى جَنَّاتِ النَّعِيمِ

medihasına mazhar bulunanlar onlardır. ﴿ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ işte fadlı kebîr budur. - Böyle hayratta sabık olup ileri geçmektir.

Sh:»3994

Şöyle ki: 33.

﴿جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا﴾ الخ... ـ ﴿يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا﴾ orada altın bileziklerden ziynetlenecekler, hem de inci, altın bilezikler.

Allahü a'lem: Dünyada o hayırları yapmak için ettikleri infakları kazanmalarına sebeb olan san'atler yükselmelerine vasıta olan sâlih amellerdir. Bundan dolayı olsa gerektir ki «san'at altın bileziktir» sözü bizde meşhur mesel olmuştur. İnci de safadan kinayedir. 35. ﴿دَارَ الْمُقَامَةِ﴾ ya'ni dârı ikamet, ikametgâh, vatanı ikamet, kalınacak yürd 37.

﴿اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ﴾ ya düşünüp anlıyacak kimsenin düşüneceği kadar bir müddet sizi muammer kılmadık mı? - Tecribe zemanı dahi ta'bir olunan bu müddeti yaşıyan bir kimse için hâlıkını bilememekte özür kalmamıştır. Bu müddet, hakkında muhtelif rivayetler varid olmuştur. Altmış, kırk altı, kırk, sinni bülûğ yirmi, yirmiden altmışa kadar denilmiş ise de hakıkatini Allah bilir.

Bülûğdan sonra her vefat eden hakkında bu müddet tehakkuk etmiş demektir. Altmış, Peygamberden merviy olduğu üzere a'zamîsi demektir. Ya'ni bundan sonra küfre hiç ma'ziret kalmıyor demektir.

﴿وَجَآءَكُمُ النَّذِيرُ﴾ bu da fürui ahkâma nazarandır.

﴿٣٨﴾ اِنَّ اللّٰهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴿﴾

Sh:»3995

﴿٣٩﴾ هُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَآئِفَ فِى الْاَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهٗ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ اِلَّا خَسَارًا ﴿٤٠﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى السَّمٰوَاتِ اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلٰى بَيِّنَتٍ مِنْهُ بَلْ اِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اِلَّا غُرُورًا ﴿٤١﴾ اِنَّ اللّٰهَ

يُمْسِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُولَاۚ وَلَئِنْ زَالَتَآ اِنْ اَمْسَكَهُمَا
مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِهٖ ؕ اِنَّهٗ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٢﴾ وَاَقْسَمُوا
بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ
اِحْدَى الْاُمَمِۚ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًاۙ ﴿٤٣﴾
اِسْتِكْبَارًا فِى الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِۜ ؕ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ
اِلَّا بِاَهْلِهٖ ؕ فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلِينَۚ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ
اللّٰهِ تَبْدِيلًاۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوِيلًا ﴿

Sh:»3996

﴿٤٤﴾ اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةًۜ ؕ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهٗ
مِنْ شَىْءٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ ؕ اِنَّهٗ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا
﴿٤٥﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى
ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَآءَ
اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهٖ بَصِيرًا ﴿

Meali Şerifi

Şübhe yok ki Allah, Göklerin ve Yerin gaybine âlimdir. Elbette o sînelerin künhünü bilir 38 O ki sizleri Yer yüzünde halîfeler kıldı, o halde kim küfrederse küfrü kendi aleyhinedir. Kâfirlere küfürleri rablarının kıtında buğzdan başka bir şey artırmaz kâfirlere küfürleri hasardan başka bir şey artırmaz 39 De ki gördünüz a o Allahın berîsinden yalvardığınız şeriklerinizi? Gösterin bana onlar bu Arzdan hangi cüz'ü yaratmışlar? Yoksa onların gökler de mi bir ortaklığı var? Yoksa kendilerine bir kitab vermişiz de ondan bir beyyine üzerinde mi bulunuyorlar? Hayır o zalimler birbirlerine aldatmadan başka bir va'dde bulunmıyorlar 40 Doğrusu Gökleri ve Yeri zeval buluvermelerinden Allah tutuyor, celâlim hakkı için zeval buluverirlerse onları ondan başka kimse tutamaz, o cidden halîm bir gafûr bulunuyor 41 Yeminlerinin en kuvvetlisiyle Allaha kasem de etmişlerdi ki: billâhi kendilerine inzar edici bir Peygamber gelse her halde ilerideki ümmetlerin en birincisinden daha kabiliyyetli olacaklar, daha iyi yola geleceklerdi, fakat kendilerine inzar edici bir Peygamber geldiği vakıt onlara sırf bir ürküntü artırdı 42 Yer de bir kibirlenme ve bir sui kasd düzeni, halbuki fena düzen ancak sahibinin başına geçer, o halde evvelkilerin sünnetinden başka ne gözetirler 43 O halde Allahın sünnetine bir tebdil bulamazsın,

Sh:»3997

Allahın sünnetine bir tahvil de bulamazsın 44 Ya Yer yüzünde gezip bir bakmadılarda mı? Kendilerinden evvelkilerin akıbeti nasıl olmuş? Halbuki onlar onlardan daha kuvvetli idiler, Allah, ne Göklerde ne Yerde hiç bir şeyin onu âciz bırakmasına imkân-ü ihtimal yoktur. O hiç şübhesiz alîm bir kadîr bulunuyor 45 Bununla beraber Allah insanları kesibleriyle hemen muâhaze ediverecek olsa yer yüzünde bir deprenen bırakmazdı ve lâkin müsemmâ bir ecele kadar onları te'hır buyurur, nihayet ecelleri geldiği vakıt işte o vakıt, şübhe yok ki Allah kullarını basîr bulunuyor 46

39. ﴿هُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَآئِفَ فِى الْاَرْضِ﴾ O odur ki sizi Yer yüzünde halîfeler kıldı - hılâfet verip bundan böyle ahkâmı ilâhiyyenin icrasına me'mur eyledi, bu âyet, ümmeti Muhammede istıkbalin hükûmetini va'deden gayb haberlerindendir. Mekkede bu Sûrenin nâzil olduğu zaman düşünülürse bu âyetin ne büyük mu'cizeyi tazammun etmekte olduğu kolaylıkla ı'tiraf olunur. Şübhe yok ki bu çok büyük ni'mettir. ﴿فَمَنْ كَفَرَ﴾ imdi her kim küfreder: böyle bir ni'mete karşı nankörlük eyler de iyman ve şükür yolunu tutmazsa ﴿فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ﴾ küfrü sırf kendi aleyhinedir. - Cezasını

kendi çeker, öyleya

﴿وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِلَّا مَقْتًا﴾ kâfirlere küfürleri

rablarının ındinde mebğuz olmaktan başka bir şey artırmaz. Küfür, bir küfran, bir nankörlük olmak i'tibariyle

Allah yanında mebğuz, mağdub, menfur olmaktan başka bir netice vermez

﴿وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ اِلَّا خَسَارًا﴾ ve kâfirlere küfürleri hasardan

başka bir şey artırmaz.- Çünkü iymansızlık hem mahrumiyyet hem de sebebi felâkettir. Ya Resul 40.

﴿قُلْ﴾ de

ki ﴿اَرَاَيْتُمْ﴾ gördünüz mü?

﴿شُرَكَآءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ﴾ Allahın berîsinden çağırdığınız

şeriklerinizi? Ya'ni Allaha şerik koşarak taptığınız veya namına da'vet eylediğiniz ma'budlarınızı

﴿اَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ﴾ gösterin bana bu Arzdan neyi, hangi cüz'ü

halk etmişler? - Müstekıllen yaratmışlar da siz onlara tapıyor, onlara yalvarıyorsunuz, halkı onlara

çağırıyorsunuz? ﴿اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى السَّمٰوَاتِ﴾ Yoksa onların Semâlarda mı

ortaklıkları var?- Arzdan hiç bir parçayı bil'istiklâl yaratmadılarsa da Göklerde halk veya diğer bir huküm ve tasarruf ı'tibariyle Allaha iştirâkleri mi var? Hâşâ ne o, ne de o, hiç biri de olmadığı apaçık ma'lûm iken nasıl olur da siz onlara tapar veya da'vet edersiniz? o ne cehalet, ne hamakat, ne haksızlık?...

﴿اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا﴾ yoksa biz onlara bir kitab vermişiz de

﴿فَهُمْ عَلٰى بَيِّنَتٍ مِنْهُ﴾ kendileri ondan bir beyyine üzerinde mi bulunuyorlar - Yerde Gökte bir şirketleri olmadığı ma'lûm olmakla beraber biz onlara ma'budluk pâyesi verdik, ülûhiyyetimize şerik kıldık diye ellerine bir kitab, bir ferman vermişiz de bundan dolayı açık bir delîle, kat'î bir huccete mi mâlik bulunuyorlar? ﴿بَلْ﴾ hayır

﴿اِنْ يَعِدُ الظّٰلِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اِلَّا غُرُورًا﴾ yalnız zâlimler birbirlerine sâde bir gurur, sırf bir aldanış va'deder dururlar - onlar bizim Allah yanında şefaatcilerimizdir diye selefler halefleri başlar geridekileri aldatır giderler. Bu âyetin hukmü yalnız putperestlere değil, Allahdan başka gerek put, gerek Melek, gerek Mülûk ve gerek diğer her hangi bir şey'e tapan müşriklerin hepsine amm-ü şamil olduğunda şübhe yoktur 41.

﴿اِنَّ اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُولَا﴾ şübhe yok

ki Gökleri ve Yeri zeval buluvermelerinden Allah tutuyor - ya'ni şirk ve zulüm öyle fena, o kadar büyük cinayettir ki onun şeametinden Yerler Gökler yıkılır, çünkü onlar ancak adl-ü hakk ile kaimdirler. Hakkın mûvâzenesi bozulunca kendilerini tutamazlar. Zatlarında mümkin olduğu için vücudlarında bekalarında da kendileri kendilerine kâfi değildirler. Onun için haksızlık nizamı âlemi ifsaddır. Allaha şirk ise en büyük zulm olduğundan müşriklerin meydan alan zulm-ü fesadlariyle âlem yıkılmak üzere bulunuyor. Fakat Allah tealâ onların vaktı mukadderinden evvel zevallerini istemediği için tutuyor, muhafaza buyuruyor da henüz yıkılmıyorlar. ﴿وَلَئِنْ زَالَتَآ﴾ kasem olsun ki, eğer zevale irirlerse ﴿اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِهٖ﴾ onları ondan sonra - o zevalden sonra, yâhud Allahdan başka - hiç bir tutacak yoktur ﴿اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ o cidden halîm ve gafûr bulunuyor. - Zira şanı celâline karşı yapılan o şirk ve zulüm yüzünden «

تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا

» mazmununca yıkılmak üzere bulunan Gökleri ve Yeri tutuyor 42.

﴿وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ﴾ - çünkü Kureyş Ehli kitabın Peygamberlerini tekzib ettiklerini

işitmişler ve şöyle demişlerdir: Allah, Yehûd ve Nesarâya lâ'net etsin eğer bize bir Resul gelse idi her halde biz ümmetlerin her birinden daha hidayetkâr olurduk ﴿فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ﴾ sonra da kendilerine bir Peygamber, ya'ni Muhammed aleyhissalâtü vesselâm geldiği zaman ﴿مَازَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًا﴾ onlara fazla bir ürkeklik verdi - yeminleri gibi hakkı kabul değil de haktan

bir kaçınma. 43. ﴿اِسْتِكْبَارًا فِى الْاَرْضِ﴾ Yer yüzünde bir kibirlenme, yâhud kibirlendikleri için ﴿وَمَكْرَ السَّيِّئِ﴾ ve kötülük mekri, suikasd düzeni « وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَ » mantukunca o Peygambere suikasd tertibi ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ﴾ halbuki kötü mekir sırf sahibinin, ya'ni yapanın başına geçer - netekim onların mekri de «Bedr» de başlarına geçti ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلِينَ﴾ demek ki onlar da sırf evvelkilerin sünnetine bakıyorlar - evvelki tekzib eden, kötülük yapan ümmetlerin başlarına gelen sünnetullahı, kanunı

ilâhîyi gözetiyorlar ﴿فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدِيلاً﴾ o halde Allahın sünnetine bir tebdil bulamazsın - hakkı tekzib edenlere ve kötülük yapanlara azâb kanununu dini islâm neshedecek değildir. ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوِيلًا﴾ ve Allahın sünnetine bir tahvil de bulamazsın - o azâbı müstehıkk olanlardan başkasına çeviremezsin de: 44.

﴿اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ﴾ Arzda dolaşıp da bir bakmadılar da mı? - Mâkabline istişhaddır. Ya'ni Şama, Yemene ve Iraka ticaret ve sair her hangi bir sebeble seyr-ü seferinde hiç bakıp görmediler de mi? Peygamberlerini dinlemeyin geçmiş ümmetler şu Arzda nasıl helâk olmuşlar, yurdları nasıl harabelere dönmüş ﴿وَكَانُوٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ halbuki onlar o Âdlar, Semûdlar, kendilerinden çok kuvvetli idiler - Allahın emirleri dairesinde hareket etmedikleri için azâb kanunlariyle kökleri kazında

وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَىْءٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ

ne Gökler de ne Yerde hiç bir şeyin Allahı âciz bırakmak ihtimali yok

Sh:»4001

﴿اِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ çünkü o alîm bir kadîr bulunuyor. - Her şey'e karşı ılmi, kudreti

nihayetsiz olan zatı ecell ise hiç bir vechile âciz olmaz. Ya öyle de bu kadar kâfirleri müşrikleri neye yaşatıyor da mahvedivermiyor? denilirse buyuruluyor ki 45.

﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا﴾ eğer Allah bütün insanları kesibleriyle-kesb ettikleri günahlar yüzünden hemen muahaze ediverecek olsa

﴿مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ﴾ yeryüzünde hiç bir deprenen bırakmazdı - İnsan ma'sıyetlerinin şeâmetinden bir hayvan bile kalmazdı demişlerse de deprenir bir insan bırakmazdı ma'nâsına olmak daha ma'kuldür. Çünkü şu fıkralardaki « هم » zamiri ukalâda zâhirdir. ﴿وَلٰكِنْ﴾ velâkin Derhal muahaze edivermez de ﴿يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى﴾ o insanları müsemma bir ecele kadar te'hır eder - ki o Kıyamet günüdür ﴿فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ﴾ ecelleri geldiği vakıt da ﴿فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهٖ بَصِيرًا﴾ şübhe yok ki Allah kullarına basîr bulunuyor. - Hiç birini kaçırmaz, her ne kesibleri varsa ona göre hayre hayır, şerre şer cezalarını verir. Bu cümle « عِبَادِهٖ » vasfiyle ubudiyyetini bilen kullara bir tesliyeyi ış'ar etmekle beraber umum için ağır bir muâhazeyi ıhtar eden heybetli bir inzardır. Ve işte bu hatimeyi bir heyecani beliğ ile doyurup yaşatmak için sûrei «Yâsîn» aşkı: ilâhî ile çarpan bir kalbi vâsıl darabaniyle ta'kıyb ve tafsî edecektir. Şübhesiz basîrsin yarab! Biz kullarını da bütün ahvalimizle görür gözetirsin, gözet, lûtfi rahmetinle gözet ilâhî!.